

ВІДГУК

на дисертацію Раїмова Руслана Ікрамовича

«Адміністративно-правове регулювання діяльності суб'єктів природних монополій у сферах енергетики та комунальних послуг», поданої на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право

Актуальність теми дисертаційного дослідження. Останніми роками ми стали свідками глибокої трансформації уявлень про державу. Велика кількість сфер державного управління постала у новому вимірі, оголилися багаторічні системні проблеми. Вони вимагають термінового опрацювання і вирішення. При цьому надзвичайно важливо забезпечити не просто адекватне часу нормативне регулювання, а створити якісно нову нормативну систему, що буде побудована на принципах верховенства права та сталого урядування.

Обрана дисертантом тематика є яскравим свідченням однієї із вищевказаних проблем. Роками вказана сфера суспільних відносин не відчувала впливу відповідних європейських принципів адміністрування. Більше того, вона взагалі майже ігнорувалась вітчизняним законодавцем. Лише останніми роками ми стали свідками початку зародження нових моделей управління суб'єктами природних монополій у окремих сферах енергетики.

Отже, зараз чи не найкращий час для активізації наукової думки з метою вироблення обґрунтованої позиції щодо нормативного регулювання сфери природних монополій. Це обумовлюється запитом суспільства з однієї сторони, і здатності держави його задовольнити – з іншої. Історичний розвиток держави і суспільства вимагає від наукового співтовариства розробки саме обраної дисертантом тематики. Тому у нас немає сумнівів в актуальності обраної сфери дослідження.

Обґрунтованість і достовірність наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Рівень обґрунтованості та достовірності результатів дисертаційного дослідження підтверджується застосуванням низки загальних та спеціальних методів наукового пізнання.

Вказане свідчить про теоретичний рівень підготовки дисертанта, його обізнаність у сучасних правових проблемах, що стосуються адміністративно-правового регулювання діяльності суб'єктів природних монополій у сферах енергетики та комунальних послуг.

Застосування методів наукового пізнання визначає логічну побудову дисертації, що сприяє реалізувати мету і завдання дослідження. Здобувач також опрацював велику кількість наукових праць фахівців загальної теорії держави і права, теорії управління, адміністративного права, інших галузевих правових наук.

Нормативним підґрунтям дисертації є Конституція України, міжнародні нормативно-правові акти, ратифіковані у встановленому законом порядку, чинні законодавчі та підзаконні нормативно-правові акти, що закріплюють основні засади адміністративно-правового регулювання діяльності суб'єктів природних монополій у сфері енергетики та комунальних послуг. Окремо проаналізовано судову практику, практику ЄСПЛ та норми комунітарного права Європейського Союзу.

Зв'язок дисертації з науковими програмами, планами та темами. Дисертаційне дослідження виконане відповідно до основних положень Стратегії сталого розвитку «Україна – 2020», схваленої Указом Президента України від 12 січня 2015 року № 5/2015, Стратегії розвитку наукових досліджень Національної академії правових наук України на 2016-2020 роки, затвердженої постановою загальних зборів Національної академії правових наук України від 3 березня 2016 року, Концепції вдосконалення державного регулювання природних монополій, схваленої Указом Президента України від 27 вересня 2007 року № 921/2007, Енергетичної стратегії України на період до 2035 року «Безпека, енергоефективність, конкурентоспроможність», схваленої розпорядженням Кабінету міністрів України від 18 серпня 2017 р. №605-р, а також у межах плану науково-дослідної роботи «Діяльність органів публічної влади щодо забезпечення стабільності та безпеки суспільства»

(номер державної реєстрації 0114U001904) Навчально-наукового інституту права Сумського державного університету.

Наукова новизна результатів дисертаційного дослідження. Здобувач здійснив одну з перших спроб за допомогою методів наукового пізнання та на підставі аналізу наукових праць, вітчизняного та європейського законодавства, комплексно дослідити адміністративно-правове регулювання діяльності суб'єктів природних монополій у сферах енергетики та комунальних послуг та розробити авторський підхід щодо його вдосконалення, визначити низку нових теоретичних висновків, надати практичні рекомендації та пояснити перспективи подальшого дослідження певних питань.

Варто підтримати пропозиції Раїмова Р. І. щодо вдосконалення нормативного визначення поняття природної монополії (с. 35), а також запропоновану автором систему засобів державного регулювання діяльності суб'єктів природних монополій, які застосовуються в сферах енергетики та комунальних послуг. До них дисертант відносить ліцензування, обов'язкову сертифікацію, встановлення тарифів, визначення умов субсидіювання, проведення аудиту та вимоги до бухгалтерського обліку, контроль за рухом грошових коштів та встановлення обов'язкового дотримання цільового призначення витрат, обов'язковість затверджених типових договорів, встановлення стандартів якості (с. 100)

Серед безперечних здобутків роботи слід виділити визначення ознак, за якими діяльність суб'єктів природних монополій підлягає адміністративно-правовому регулюванню і виступає його об'єктом (с. 45) та дослідження змісту принципу публічного інтересу (с. 157), який слугує основним критерієм втручання держави в господарські та інші відносини за участю суб'єктів природних монополій і, таким чином, вводить відносини у сфері діяльності суб'єктів природних монополій у сферу адміністративно-правового регулювання.

Заслуговують на увагу та підтримку аргументи, наведені для обґрунтування доцільності доповнення переліку принципів державного регулювання діяльності суб'єктів природних монополій, закріпленого у чинному законодавстві, принципами забезпечення економічної обґрунтованості регульованих державою цін і тарифів на товари (послуги) суб'єктів природних монополій; недискримінаційного доступу до товарів (послуг) суб'єктів природних монополій (с. 145) та принципом забезпечення публічного інтересу суспільства на основі збалансування інтересів споживачів та суб'єктів природних монополій (с. 146).

В контексті сучасних євроінтеграційних процесів важливим результатом роботи є встановлення на основі ґрунтовного аналізу вітчизняного і європейського законодавства, судової практики, зокрема, практики Європейського суду з прав людини та Суду Європейського Союзу критеріїв впливу держави у приватні інтереси відповідних суб'єктів господарювання (с. 172, 196).

Подальшого розвитку в роботі набули концептуальне розуміння адміністративно-правового режиму природних монополій у сферах електроенергетики та комунальних послуг як спеціального адміністративно-правового режиму, що характеризується особливим колом суб'єктів регульованих відносин, застосовується у визначених законом сферах та утворюється комплексом адміністративно-правових засобів регулювання, що забезпечують найбільш соціально корисні і бажані для держави моделі діяльності суб'єктів природних монополій; уявлення про межі публічного інтересу в адміністративно-правовому регулюванні діяльності суб'єктів природних монополій; обґрунтування можливостей реформування адміністративно-правового регулювання ринків, які перебувають у стані природних монополій, шляхом стимулювання конкурентних засад в окремих їх сегментах.

Зазначене є підтвердженням новизни проведеного в рамках дисертації наукового дослідження. Отже, тема наукового дослідження Раїмова Руслана

Ікрамовича відповідає потребам адміністративно-правової науки та містить нові висновки, положення та рекомендації.

Наукові положення, рекомендації і висновки дисертаційного дослідження проведеного Раїмовим Русланом Ікрамовичем, мають достатній рівень обґрунтованості і достовірності, оскільки для їх формулювання дисертантом використано практику Європейського суду з прав людини та вітчизняну судову практику. Автором використано 190 наукових та нормативних джерел.

Отримані висновки та пропозиції здійснено на підставі правильної постановки мети та завдань дисертаційної роботи, а також чіткого визначення об'єкта та предмета дослідження.

Інформаційну та емпіричну основу дисертації становлять регуляторна практика Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері електроенергетики та комунальних послуг (далі – НКРЕКП), практика українських судів та ЄСПЛ.

Структура дослідження і повнота апробації. Дисертаційне дослідження складається з трьох розділів. Кожен розділ оформлений у відповідності з вимогами, які до них пред'являються. Виклад інформації є системним та завершеним. Дисертантом зроблено висновки та визначено необхідні дефініції. Одержані автором результати дисертаційного дослідження мають достатній рівень апробації, а їх наукове та практичне значення підтверджується відповідними актами впровадження.

Перший розділ дисертації присвячений встановленню визначення поняття природних монополій, формуванню визначення суб'єкта природних монополій, дослідженню діяльності суб'єктів природних монополій, як об'єкта адміністративно-правового регулювання, встановленню повноважень регулятора та інших державних органів та органів місцевого самоврядування у сфері адміністративно-правового регулювання діяльності суб'єктів природних монополій.

Другий розділ дисертаційного дослідження присвячений аналізу основних засобів адміністративно-правового регулювання на діяльність суб'єктів природних монополій. Окрему увагу приділено ліцензуванню у сферах електроенергетики, комунального газопостачання, тепlopостачання, водопостачання та водовідведення. Зазначені засоби державного регулювання було згруповано та систематизовано.

Третій розділ дисертації присвячено визначенню поняття публічного інтересу, аналізу принципів адміністративно-правового регулювання діяльності суб'єктів природних монополій, формуванню підходу, за яким забезпечення публічного інтересу є окремим принципом адміністративно-правового регулювання діяльності суб'єктів природних монополій. Також проаналізовано практику Європейського суду з прав людини у сфері забезпечення справедливого балансу між публічними та приватними інтересами та досліджено шляхи гармонізації українського та європейського законодавства у сфері регулювання діяльності суб'єктів природних монополій.

Теоретичне та практичне значення отриманих результатів.

Дисертаційне дослідження Раїмова Р.І. є вагомим внеском в удосконаленні адміністративно-правового регулювання діяльності суб'єктів природних монополій. Пропозиції та висновки, зазначені у дисертаційній роботі, можуть бути використані у:

правотворчості – для внесення змін у існуючі закони задля приведення їх до відповідності з Конституцією України та забезпечення дотримання принципу правової визначеності, а також для прийняття нових нормативно-правових актів у сфері регулювання діяльності суб'єктів природних монополій;

науково-дослідній сфері – підґрунтя для подальшого удосконалення статусу суб'єкта природних монополій, повноважень регулятора, дослідження категорії публічного інтересу та його ознак.

освітньому процесі – для підготовки підручників, монографій, навчальних посібників з дисципліни «Адміністративне право», лекційного матеріалу, проведення семінарських занять, використання у методичних рекомендаціях.

Дискусійні положення та зауваження щодо змісту та оформлення дисертації.

Загальна позитивна оцінка дисертаційного дослідження Раїмова Р.І. все ж вимагає звернути увагу на виявлені дискусійні положення:

1. У підрозділі 1.1. дисертаційного дослідження надається визначення поняттю суб'єкта природних монополій (с. 36), однак відсутнє визначення поняття суб'єкта суміжних ринків, адже повноваження регулятора розповсюджуються на суб'єктів суміжних ринків так само, як і на суб'єктів природних монополій. Необхідно було б надати авторське визначення суб'єкта суміжних ринків.

2. У підрозділі 1.3. автор пропонує надати визначення Національній комісії регулювання природних монополій, а саме - центральний орган виконавчої влади зі спеціальним статусом, що здійснює регулювання природних монополій (с. 68). У законодавстві відсутнє чітке визначення такого поняття, як орган виконавчої влади зі спеціальним статусом. Таким чином, є доцільним запропонувати ознаки органу виконавчої влади зі спеціальним статусом.

3. У розділі 2.1. автор вказує, що такий засіб адміністративно-правового регулювання як встановлення форми типового договору має на меті захистити споживача від зловживання з боку суб'єкта природної монополії, адже споживач має безперечну необхідність у його послугах та часто є обмеженим у виборі постачальника (с. 91). Однак автор не розглядає ситуацію, при якій типова форма договору може навпаки обмежувати права споживача, тому доцільним є розглянути процедуру внесення змін до такого договору або запропонувати авторський підхід до зазначеного питання.

4. У підрозділі 3.1. автор вказує, що збалансування публічних та приватних інтересів викликає найбільше дискусій в юриспруденції, адже врахування взаємних інтересів потребує досить гнучкої моделі взаємовідносин (с. 146). Тому є доцільним запропонувати авторську модель таких взаємовідносин.

5. Розглядаючи у підрозділі 3.3. шляхи гармонізації адміністративно-правового регулювання діяльності суб'єктів природних монополій у сферах енергетики та комунальних послуг в Україні з правом Європейського Союзу автору доцільно б було окремо приділити увагу імплементації права Європейського Союзу до законодавства останніх приєднаних членів.

Вказані недоліки не є визначальними для позитивного відгуку на дисертаційне дослідження і стануть основою для дискусії під час захисту дисертації.

Висновок. Дисертація «Адміністративно-правове регулювання діяльності суб'єктів природних монополій у сферах енергетики та комунальних послуг», є завершеною працею, в якій отримані нові науково обґрунтовані результати, що в сукупності вирішують наукову проблему, визначену її назвою, відповідає вимогам п. 11 Постанови Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 р. № 567 «Про затвердження Порядку присудження наукових ступенів», а її автор – Раїмов Руслан Ікрамович заслуговує присудження йому наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.07: адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право.

Офіційний опонент:

**Заступник керівника управління-керівник відділу
управління повних перевірок Національного агентства
з питань запобігання корупції,
кандидат юридичних наук, доцент**

Достовірність підпису
В.О. керівника управління
розслідування корупції
Ю.О.

